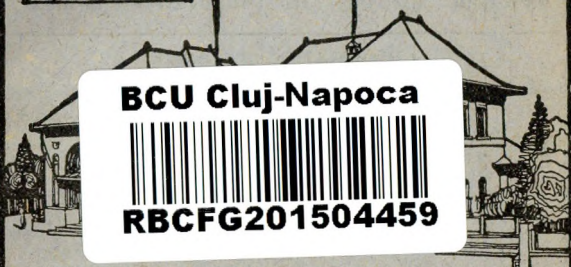

PROIECT DE A
CAȘA NAȚIONALĂ

ARH. V. SMIGELSKI

BCU Cluj-Napoca

RBCFG201504459

BIBLIOTECA POPORALĂ A „ASOCIAȚIUNII“

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Publicație periodică.

Anul XVII.

Nr. 148.

Iunie 1927.

Un ceas de șezătoare poporală.

Material de :

Teodor V. Păcășian, Adam Boleu, Ioan Pop-Reteganel și Horia Petra-Petrescu.

Editura „Asociațiiunii“, Sibiu, Strada Șaguna 6.

Prețul Lei 5- -

„ASOCIAȚIUNEA pentru literatura română și cultura poporului român“.

Intemeiată la 1861.

PREȘEDINTE DE ONOARE:

M. S. Regele FERDINAND I.

Prezident activ:

Vasilie Goldiș.

Vice-prezident I.:

Dr. Oct. Russu.

Vice-prezident II.:

Dr. Gh. Preda.

Comitetul central al „Asociațiunii“ numără 50 de frunzași din toate păturile societății românești.

**Este de datoria fiecărui bun
Român să sprijinească „Aso-
ciațiunea“ abonând publicațiile
ei și inseriindu-se de membru.**

Taxele de membru sunt următoarele:

Membru fondator al Casei Naționale, odată pentru totdeauna	Lei 5000.—
Membru fondator al „Asociațiunii“, odată pentru totdeauna	„ 1000.—
Membru pe viață al „Asociațiunii“, odată pentru totdeauna	„ 500.—
Membru activ al „Asociațiunii“, anual	„ 50.—
Membru ajut. al „Asociațiunii“, anual	„ 10.—

Cărți alese pe sprânceană, pentru țăranul român.

Dacă judecă românul: „Spune-mi cu cine te 'nsoțești și-ți voiu spune cine ești“, apoi tot așa de îndreptățită ar fi judecata următoare: „spune-mi ce carte citești și-ți voiu spune cine ești“.

Te-ai întrebat vreodată, cetitorule, de ce mare însemnătate este o carte bună în casa omului? Iți mai uși de necazuri, îți mai iese din cap pârdașnica de cărciumă, se adună ciorchine copilașii și ceilalți ai casei în jurul mestii, seara, sau Duminecele, după amiezile, la podmol și se pornește vorba cumpenită, a sftnicului drag, ridicându-vă sufletește.

Nu-i așa că nu alergi după cărți preinuitoare de venin sufleteș? Nu-i așa că alungi cale de o poștă cartea răspânditoare de putregai, de întăritări împotriva altor oameni?

Imi vei zice: n'am de unde ști care e carte bună și care e carte rea! Aici ai dreptate. E greu, dacă trebuie să dai mereu dta cu capul de gard, până ce ți-ai ales ceea ce îți priește sufletului.

Oameni, cari țin la dta cetitorule român dela țară, s'au îngrijit în timpul din urmă să-ți tipărească două călăuze, două broșurele, în cari vei găsi vreo câteva zeci și zeci de cărțuții și cărți vrednice de a fi cum-părate.

„la-mă cu tine!“ se cheamă, „sfaturi unuia, care vrea să citească ceva bun“ și au apărut (în ediția a 2-a) la Sibiu, la „Astra“ (Strada Șaguna 6.) — iar a doua broșură a tipărit-o „Fundafia culturală a Principelui Carol“ (Eucurești Str. Latină 10) și-i zice: „Catalog general pentru bibliotecile populare“. Amândouă cărțuțiile se răspândesc gratuit.

Dar de astădată vreau să trecem în „revistă generală“, ca la manevră — aceasta o manevră sufletească! — ultimele publicații din „Biblioteca populară a Asociațiunii“ din Sibiu. Sunt așa de ieftine și de bune, încât să nu stea la îndoială nimeni, ci să le cumpere și răspândească întocmai ca pâinea cea caldă. De toate aflu în biblioteca „Astrei“ noastre: Sfaturi bune, gospodărești, doine și chiuituri, povești și povestiri, bucăți istorice din trecutul nostru și câte și mai câte.

Ian să vedem ce conțin ultimele numere: Să începem cu „*Snoavele, chiuiturile și povestirile*“, adunate de fostul președinte al „Astrei“, *Andrieu Bârseanu* (Nr. 132), bucăți glumețe, cari deserețese fruntea și dau poftă de viață. Aici facem cunoștință cu „mulieră cu hainele de mătase“, care visa de „plouatul covrigilor“, de sosirea turcilor și alte bazaconii. Aici dăm de țiganul, care a vrut să-i facă țigana un balmoș și și-a pierdut cuvântul într'o gărlă, până l-au bătut talmoș-balmoș și pe el nește nuntași posnași. Aici e vorba de femeia cu gușuliță, vorba cântecului; „Vai, sărace sutele, — cum mărită mutele!“ (azi nu se mai potrivește „sutele“ — trebuie să „mii“).

Trei cărțuții cu povestiri istorice minunate sunt următoarele: „*Moartea lui Asan*“ de *Ioan Al. Lăpedatu* (Nr. 134); „*Amor și rășunare*“, tot de *Ioan Al. Lăpedatu* (Nr. 136); „*Piatra credinței*“ de *Coriolan Brediceanu*. Povestirile acestea de pe vremea turcilor, cu înșirarea unor întâmplări pline de tâlc, ar trebui să e cetească fiecare țaran român.

Tot istorice sunt și numerele 137: „*Luptele lui Mihai Viteazul, povestite de el însuș*“, pe când se afla departe de țara sa și colinda pe la curtea împăratului Rudolf al Austriei — Nr. 140: conferința pentru serbarea Unirii Ardealului, Banatului, Crișanei și Maramureșului cu Patria mamă: „*1 Decembrie 1918*“ de secretarul administrativ al „Astrei“, dl *Romul Simu*.

„De cetit și răspândit“ se numește altă broșură (No. 138) în care ne vorbește profesorul învățat Gh. Vâlsan despre „Ce însemnează a fi român?“, scriitorul iubit Teodor V. Păcățian, despre Trei soiuri de femei; economistul nostru Dimitrie Comșa dă sfaturi practice, gospodărești, și mulți alții. O „casă culturală“ frumoasă este descrisă în No. 135 („O sezătoare românească“), apoi găsește cetitorul o conferință despre lux, despre cooperative, cântece pe note („Foaie verde, iarbă rea“... și „Vine cucul de trei zile“) de meșterul compozitor român Nicolae Oancea. Secretarul literar Horia P. Petrescu publică tot acolo o povestire despre marele zugrav român Grigorescu.

„Fapte de împlinit“ (No. 142) se numește altă broșură, cu sfaturi de-a mai mare dragul, adunate de dl general C. Dragu. Nu este dată uitării nici descrierea unei gospodării românești cum ar trebui să fie în fiecare sat românească în număr cât mai mare. Povesteașul nostru de frunte Ioan Pop-Reteganul, care a tipărit (No. 126) povestea lui „Lucă — minte slabă“, a omului slab de înger, care s'a dat de mal din pricina lipsei sale de judecată sănătoasă, ne-a dat de astădată despre „Casa țăranului român“ (No. 145) o carte-sfetnicie cu sfaturi de aur. În No. 127 poate găsi țăranul român sfaturi privitoare la „cum să ne îngrijim vița de vițe“ și vitele. Profesorul Ioan Pop-Câmpeanu ne arată, în două cărțuții, cari sunt „Dușmanii omului“ (No. 131), „Vrășmașii sănătății și-ai averii“ și „Pricinitorii boalelor“ (bacteriile) No. 146. Tot în numărul acesta din urmă ne vorbește cineva, care se ascunde sub litera N., despre „Plantele de leac“ (medicinale), cum sunt: socul, mușețelul, teiul, lumânărica, cutura, odoleanul, ferega, pelinul, nalba, etc., arătându-ne la ce servesc și cum putem să câștigăm chiar cu ele.

Cum se poate tămădui și societatea omenească ne-o arată o piesă de teatru pentru copilași: „Vine Crăciunul“ de d-na Elena C. Sporea (No. 141) — cum copiii trebuie să se ajute împrumutat, și pe cei orfani de părinți. (Numai copiii? Oamenii mari nu?)

Biografia, povestită minunat de profesorul *George Vâlsan*: „*Povestea vieții lui Vasile Alecsandri*“, n'ar trebui să lipsească din nici o casă românească, așa de frumos e scrisă. Ne aduce aproape pe veselul și seninul Alecsandri, pe autorul imnului: „*Trăiască Regele*“ și „*Latina gintă*“ (No. 133)

Viața președintelui al 2-lea al „*Astrei*“, *Vasile L. bar. Pop*, e povestită de păr. protopop *Dr. Ilie Dăianu*, încât vedem ce om de omenie a fost baronul Pop și câtă cinste ne-a adus.

Italianul *Edmondo de Amicis* ne arată ce a pățit o „*Hârtie de o sută*“ (No. 128), ce a trebuit să pătimească un tinăr cinstit, fiindcă credea stăpânul său că ar fi furat banii. *Tolstoi*, rusul, ne aduce înaintea ochilor pe „*Prisonierul din Caucaz*“ și ne înșoară cu descrierea suferințelor rusului ajuns pe mâinile unor cazaci. (Ceice au fost în prinsoare știu să povestească și ei despre chinurile lor din Rusia!) *Horia P.-Petrescu* ne vorbește despre cânele „*Grivei*“ (No. 143), despre „*Domnica*“ cea fără de tată, despre „*Anica*“, femeia ce duce mâncare bărbatului, la cătane și rămâne pe jos de tren.

Țăranul dela coarnele plugului *Adam Bocu* ne povestește „*Din poveștile lui Moș Toader*“, cu legende din Zărand, cu amintiri despre *Avram Iancu*, cu descrieri de „*nedeie*“, cum „*averea strănsă cu cânia — câinii o mănă*“ (No. 147). Ce hohote de râs au să stârnească prin toate satele românești povestirile cunoscutului povestaș *Melin-Lupeanu*, „*Intâmplările lui Zdrenghea*“ în America, în București și aiurea! (No. 149).

Spune, cetitoruie, dacă nu te simți îndemnat să te abonezi la o astfel de bibliotecă! Pe un an întreg (10 numere și și un calendar) te costă 70 de lei, iar dacă ești membru al „*Astrei*“, te vine 50 lei. Adresa: „*Astra*“, Sibiu, Str. Șaguna 6. Grăbește și te abonează!

Fata din rouă născută, în rouă crescută.

Era odată în lume un împărat. Împăratul acesta nu avea nici un copil, deși ar fi dorit să aibă baremi unul, dacă nu mai mulți. Și era întristat rău pentru asta, căci se vedea el fără moștenitor.

Dete odată poruncă în întreagă împărăția lui, care era mare foarte, ca să se facă slujbe în toate bisericile și să se roage poporul întreg ca doar îi dă Dumnezeu și lui un copil. Și nu s'o înșelat, precum nu se înșală nime din cei ce-și pun nădejdea în Dumnezeu și au credință bună; căci la an născu împărăteasa un băiat, frumos și grăsuț ca pepenele.

Bucuria împăratului: dete deci a doua poruncă ca să mulțamească lui Dumnezeu, pentru că le-a ascultat rugăciunea. Ceeace și făcură. Acum era bine, că toți erau cu voie bună și fericiți și împăratul și popoarele sale, că copilul creștea frumos ca un înger și cuminte ca un sfânt bătrân.

Dar bine a zis cine a zis că 'n lumea asta nimic nu-i statornic, fiindcă copilul dela o vreme începu a fi rău, a plânge, bagsamă era beteag, că cu zi cu noapte nu mai închidea gura și ochii. Împăratul se puse

pe gânduri că oare ce-o să fie? Chemă doctori, moaşe, ba şi babe, dar înzădar, că el tot mai tare plângea. Dela o vreme îl luă tată-său în braţe şi-i zise: Taci tu, dragul tatei, nu plânge, căci când vei fi mare te însoară tata, şi-ţi aduce nevastă fata din rouă născută, în rouă crescută, care-i frumoasă de nu are soaţă pe lume!...

Şi copilul din minuta aceea nu mai plânse, tăcu! Şi creştea într-o zi ca 'n două, în două ca 'n nouă, iar în nouă ca 'n nouăzecişinouă. Şi când fu de nouă ani era holteriu cum se cade, că mergea la vânat.

Odată veni amărît de la vânat, se trânti pe un divan şi şui trist. Mă-sa, care era acoloa, văzându-l trist şi auzindu-l şuind, se spărie şi-l întrebă: Ce-i cu tine, dragul mamei, de te văd azi aşa de trist şi şuiesti?

— Nu-t nici un bai, mamă dragă, ci-s amărît şi eu ca omul, care doreşti ceva...

— Şi ce doreşti tu, puiul mamei?

— Spun drept, maică dragă, că mi-am adus aminte de vorbele tatei, de făgăduinţa, care mi-a făgăduit, când am fost eu mic, de tot plângeam.

— Şi ce ţi-a făgăduit, taică-tău?

— Fata din rouă născută, în rouă crescută!

— Ei, dragul mamei, de aceea nici n'am auzit, decum să o fi văzut şi să mi-o pot aduce noră! Lasă-o focului, dragul mamei, că sunt ele fete destule în lume, fete de îm-

părași, numai să-ți alegi una cuminte și din părinți de omenie, că ști vorba ceea: loza bună, tot s'adună, dar cea rea, tot risipea...

— Făgăduința tatei trebuie să se împlinească, că e vorbă împărătească și e dorința inimei mele.

După aceea merse la taică-său și-l rugă să-i spue că unde-i „fata din rouă născută, în rouă crescută”, spunând că el ține minte făgăduința tatei; dar taică-său se făcu că se miră, zicând că nu știe de așa fată și că nu știe să-o fi făgăduit la cineva.

— Atunci mă voiu duce 'n lume, să o găsesc; dar te rog, tată dragă, să-mi dai un cal de călărit și bani de drum, și apoi, Doamne ajută!, să-ți-o aduc noră!...

Rugă-l taică-său, rugă-l maică-sa, dar înzădar jură rugămințele lor, căci nu-l putură abate dela gânnul lui...

Merse apoi și-și alese un cal din stavă, umplu un săcuieț cu galbeni; își făcu sfânta cruce, zise: Doamne-ajută, și plecă...

Părinții rămaseră cu sufletele sdrobite; iar el mergea ca omul cuprins de dor; mergea și nu știa că unde merge. Și mergea întrebând și de unul și de altul, dar nime nu-i știu spune nimic.

Intr'o zi ajunse la Sfânta Dineri, carea nu era acasă, că era la biserică. Aci, cum văzu că nu-i nime acasă, se apucă și mătură frumos prin curte și casă, scoase gunoiul, puse mătura după ușe, unde se ascunse și el.

— Când veni Sfânta Vineri dela biserică se minună că-și văzu curtea și casa frumos măturate. Deci zise: — De-o fi fiară de pădure ori om rău, să meargă mai afund în pădure; de-o fi om bun, să iasă să-l văd și eu!...

— Om bun, mătușe, zise el, ieșind de colo.

— Ești om bun, dragul mătușii și harnic, să ai parte de bine, fățul meu, dar ce vânt te poartă p'aici pe la noi, pe unde om pământean nu umblă?

— Caut, mătușe dragă, fata din rouă născută, în rouă crescută...

— Ei, dragul mătușii, eu nu știu, că nici n'am auzit despre ea, făr' dacă ai voie să mergi la soru-mea cea mai mare, la Sfânta Sâmbătă, căci ea poate va ști...

El sărută mâna Sfintei Vineri și îi mulțămi cum știu el mai frumos, căci când să plece îi mai dete Sfânta Vineri o cute, spunându-i că să o grijească, că i-o prinde bine odată!

Se duse iar o cale lungă până ajunse într'o dimineață la Sta Sâmbătă, unde iară făcu ca la Sta Duminecă. Când să plece îi dete și Sta Sâmbătă o perie, spunându-i că să o grijească, că i-o prinde bine odată.

Ajungând la Sta Duminecă iară nu o găsi acasă, s'apucă deci și iară mătură frumos și se ascunse. Când veni Sta Duminecă dela biserică se minună că ce suflet harnic a

ajuns pe acolo. Apoi zise: De-o fi fiară de pădure să meargă mai afund în pădure; iar de-o fi om bun să vie la mine!

— Om bun, mătușe, zise el, ieșind de unde era ascuns. La Sta Duminecă îi plăcu tare de el, văzându-l om harnic, vorba ceea: omul harnic are praznic; apoi îl întrebă că cine-i și după ce umblă pe acolo, pe unde om pământean încă n'o umblat?

— Caut, mătușe dragă, „fata din rouă născută, în rouă crescută“, și cât am umblat, nime nu mi-a știut spune ceva despre ea; deaceea am venit până la dta, crezând că vei ști să mă povățuiești până la ea...

— Ba, dragul mătușei, crede, puiule, eu nici n'am auzit despre așa o fată. Dar voi întreba slujile mele, că doar vor ști ele ceva! Și luă Sta Duminecă un sbici de foc și pocni odată în el. Atunci veniră mii și milioane de pasări, mici și mari, frumoase și urite; știi cum le-a dat Dzeu — și le întrebă că oare nu știu careva din ele că unde e „fata din rouă născută, în rouă crescută“?

— Nu știm, stăpână dragă, răspunseră ele. Pocni a doua oară. Nici atunci. Pocni apoi a treia oară, când, iacă se vedea venind în fuga mare un ciocoi schiop.

— Cum de-mi vii așa târziu, domnișorule? zise Sta Duminecă.

— Apoi, să fie cu iertare, stăpână, am zăbovit și eu, păcatele mele, uitându-mă la

„fata din rouă născută, în rouă crescută“ ; că e frumoasă tare, și poate mă mai uitam la ea, dar e rău că o păzesc nouăzeci și nouă de babe și, văzându-mă una, m'a lovit cu o sburătură, încât mă alesei cu piciorul rupt, dar spun drept că nu-mi pare rău, că barem am văzut și eu ceva frumos !...

— Bine, dară atunci să mergi cu feciorul acesta până acolo, că el nu știe calea !

— Bine, stăpână, îl voi duce ! Sfânta Duminecă îl povățui că să fie cuminte, dacă i-o ajuta Dzeu să dobândească fata și că venind cu ea să aibă grije de babe, că : eu îți dau o năframă și apoi surorile mele încă ți-or dat fiecare câte ceva, apoi tu le țipă 'napoia ta, că așa scapi de ele. Pune deci gând bun la Dzeu, să-ți ajute, și drum bun, dragul mătușii !...

Și plecară amândoi ; el pe cal, iar pasărea la el pe umăr. Trecu lumi și împărății și multe locuri pustii până ajunse unde-i era leacul. Ciocoiul apoi îl povățui să șadă la izvorul de unde duce fata apă și când o veni fata după apă, apoi poate să se înțeleagă amândoi, dar să aibă grijă să nu-l ochiască vreo babă, că știi vorba ceea : baba-i calul dracului ! Apoi, poftindu-i noroc, sbură în treabă-l. Feciorul îi mulțămii și rămase lângă izvor, cu inima friptă de dor...

Șede el acolo vreo câteva clipe, când, iacă, o și vede venind cu două cane după apă. Când o văzu roși în obraz, inima în-

cepu a-i bate cu putere și un tremur nu știu cum așa-i veni prin oase. Ea, din colo, iar așa. Erau rușinoși; dar erau frumoși; el, nalt ca un brad, drept, ca o cucută, osos și rumen ca un cioban; iar' ea nici năltuță, nici micuță, cum e mândra mai drăguță. Fața ei ca spuma laptelui stropită cu sânge, și ea floarea trandafirului. Iar ochii ca doi luceferi, negri și mici, vorba ceea: mândra cu ochi mici și trași, s'o săruși s'o n'o mai lași... Se uitau unul la altul muți și se sorbeau din ochi, și nu puteau scoate o vorbă. Dela o vreme el rupse tăcerea și îi zise cu glas tremurat:

— Bună ziua, dragă!

— Mulțămesc, dta! Voinice! Da cine ești dta și de unde vii, că eu încă n'am văzut de când sunt oameni străini pe aici?

— Eu sunt fecior de împărat și am venit din Țara Ardealului, să te duc de soție, să trăim amândoi în dragoste și 'n bucurie.

— Bine, dragule, dar eu nu mă pot duce cu dta, că pe mine mă păzesc 99 de babe și știi cum is babele: baba și dracu!...

— Cam așa-i, dragă, dar oare n'ai putea face ceva cu ele, ca să fugim amândoi? Și ee nărau au?

— Babele acele is lacome tare; ele mănăcă mult. Fiecare babă mănăcă câte-un cuptor de pită și un bou fript și bea câte o ferie de vin!...

— Ai zis că beu vin? Atunci e bine. In-
deamnă-le să beie cât de mult, să se îmbete,
c'apoi noi atunci: du-te băiete.

— Așa, oiu și face dară, că chiar acuma,
pe sară, au o petrecanie și eu apoi o să le
îmbii să beie din greu... să se îmbete.

Fata umplu canele de apă rece, mai râse
odată cătră el și îi făgădui că vine iară cu
graba, și se șterse ca o vedenie.

El rămase pe loc, ca visând... îi părea
că visează un vis plăcut.

Cătră amiazi iară veni fata la fântână
după apă. Atunci îi aduse veste bună, că,
iacă, pe sară au petrecanie și mâne dimi-
neață, la răsăritul soarelui, pot pleca..

Când fu la uspățul babelor, da nu se
apucă fata a le îmbia și a le da vin să beie
și nu se apucară babele de cântece și de
joc încât să te ții cu mânilor de joale și să
râzi, Apoi dela o vreme apucară a *ajumi* pe
rând, până adurmiră foarte.

Atunci fata se duse la fecior, se suiră
amândoi pe cal și noroc să le deie Dzeu,
că acum lumea e a lor. Și merșeră și mer-
șeră, mai glumind, mai râzând, mai pove-
stind până ce dela o vreme auziră napoia
lor o larmă mare... Când colo, iacă babele,
veniau tot urlând și blăstămând, apoi cântau
după fată: dragă fiica noastră, cum ne poți
lăsa?

Atunci feciorul de împărat luă cutea și
o svârli 'napoi. Și îndată se făcu între ei

și babe un munte de peatră, nalt până la cer și lung până la capătul lumii. Atunci babele nu mai putură alerga după ei ei se întoarseră napoi, acasă, și își aduseră crampe, sfredele de găurit în peatră și la lucru! până făcură o gaură de putură trece, și după ei...

Când fură mai-mai gata să-i ajungă aruncă peria și apoi se făcu, talcă, o pădure din cer pân' la pământ. Babele trebuiră să se întoarcă acasă după săcuri și până făcură ele gaură să treacă, ei se depărtaseră bine. Când fu mai să-i ajungă babele, aruncară ei jos năframa. Și se făcu, Doamne, un tău mare din capătul lumii, pân' la celalalt și 'nalt pân' la cer.

Aci steteră babele în loc și se sfătuiră ce să facă? Da s'o beie? Și se apucară babele de a bea coala, știi: băbește și beură până făcură foale ca văduvele, dar nici nu se cunosc. Atunci merseră și-și făcură luntre și trecură toate... și după hoji — cum ziceau ele. — Dar, pe când mai să-i ajungă, feciorul și fata ajunseră la Sta Duminecă, care apoi îi primi cu toată dragostea de mamă și ieși c'un bici de foc în calea babelor, zicându-le: leștiți babelor din hotarul meu, că de nu vă ard pe toate.

Și se întoarseră babele plângând și cântându-se după fiica lor cea dragă. Sfânta Duminecă îi omeni pe tineri, apoi, dându-le povești bune, le zise:

— Mergeți, dragii mătușii, către casă, mulțămind lui Dumnezeu, apoi să vă feriți de *Spânul pământului*, să nu-i dați binețe, dar nici să nu-i mulțamiți, că de-i dați binețe ori îi mulțamiți pășiți rău!

Ei sărutară mâna Stei Dumineci, îi mulțămiră de sfaturi și plecară...

II.

Plecară plini de fericire dela Sta Duminecă, el că duce o nevastă așa frumoasă, încât de-a mai mare dragul s'o aibă împărăteasă; iar ea că și-a aflat soț un om așa frumos și voinic și încă fecior de împărat. Așa mergeau jucându-se ca doi copii, când, iacă, că vine un om spân și le zice: bună ziua; iar ei nimic, ci trecură p'ici-încolo.

— Da ce-i, n'ai gură să mulțamești la un om de omenie? Să vede că ești fălos că ai nevastă tină!.. Mai trecu vreme ca de un cias și iacă alt spân, iară le dă „bună ziua“. Ei iară nu mulțămiră. Acesta iară sudui și se duse.

Mai merșeră, cât mai merșeră și iacă alt spân, iar îi întâlnește și le dă bună ziua; iar ei nu mulțamesc. Adecă, mă rog Dvoastre, nu era altul decât *Spânul pământului*, care dacă îi întâlnea, o lua pe altă cale și ieșea în calea lor iară, ca doar îi mulțamesc, dacă le dă binețe. La vreo câțiva pași iară ieși spânul și zise: bună ziua.

— Oare să-i mulțămim, că cum văd aici e ȧara spânilor, și doară n'om păți nimica? zise ea.

— Ba, la ăsta încă nu, dar dacă o mai veni careva apoi atunci poate i-om mulțămi. Și nu mai merșeră mult până iară întâlniră un spân, care le dete: bună ziua, fecior de împărat. Frumoasă nevastă-ai căpătat!

— Să fii sănătos, om de omente, zise el! Atunci spânul sări la el, luă nevasta din brațele lui și du-te cu ea; — iar el rămase plângând, ca copilul cel mic, când îi iei o jucărie dragă... Uru el să se pună în poară cu spânul, dar acesta era tare și l'îmbutuși ca p'un bruş de pământ. Deci nu cuteză să se ducă după el de aproape, ci de departe se uita cu jale cum trece cu scumpa lui, întocmai ca lupul când a pus laba pe o oaie.

Spânul merșe acasă, prânzi una boierește de bucurie și se culcă.

Feciorul merșe iară la fântână și, când veni ea după apă, o sui pe cal și du-te... Dar spânul avea un cal năzdrăvan în grajd și cum fugiră tinerii, cum rupse a râncheza de tremura pământul. Spânul sări sus din somn și strigă: — Ce, corbi să-ți care oașele și cioară să-ți mânce carnea, ai, de rânchezi așa și nu-mi dai pace să dorm?

— Cum n'oiu râncheza, când feciorul de împărat fură pe dragă fiica noastră!...

— Bine, da pot să mânc două pite, să beau două cupe de vin și să fumez două de duhan?

— Poți, ș'apoi plecăm să-i ajungem. Spânul mâncă pitele, beu vinul și duhăni, plecă după ei, îi ajunse, luă nevasta și veni napoi rânând.

În ceea zi veni iară feciorul, luă nevasta și du-te copile! Calul iară râncheză. Spânul iară îl sudui, întrebându-l și acum mâncă cinci pite, beu 5 cupe de vin, duhăni cinci pipe și-i ajunse; luă nevasta, spunându-i că de-o mai fură apoi îl taie bucățele.

Stete pe gânduri ce să facă. Ar fura-o? Se temea de cap! N'ar fura-o, i-e dor și drag și se topește inima în el, săraca, ce inimă, că pe mulți îi lasă fără cap. Veni deci în ceea zi și iară o fură. Calul spânului, cum zic, era năzdrăvan și iară râncheză:

— Ce, corbi să-ți care oasele și cioară să-ți mânce carnea, ai, de rânchezi așa?

— Hoțul de fecior iar a furat pe dragă fiica noastră!

— Pot bea 7 cupe de vin, să mânc 7 pite și să duhănesc 7 pipe de duhan? — Poți. Spânul mâncă, beu și duhăni, încălecă pe cal și într'o clipă-l ajunse, luă nevasta dela el și-l tăie cu sabia tot bucățele.

După ce merse acasă zise fata cătră spân: Bădicule dragă, lasă-mă să mă duc să-l îngrop, că ar fi păcat să-l mânce cioarele, că ori cum, da mi-a fost și mi-e drag de el.

Și o lăasă spânul. Merse deci și duse feciorul, așa, tăiat cum fu, până la un izvor cu apă și se apucă să-l spele și a-l pune la loc iară cum a fost. Dar, minune, căci când fu gata el învie, că apa unde-l spălase fata era apă vie, și o păsărică ce era acoloa, văzând pe fată plângând, aduse flori din lemnul vieții și presărasă peste fecior... că și la pasăre îi era milă de fată.

Cum învie, cum se șterse la ochi și zise: Vai, da de mult durmeam? — De mult și durmeai în veac dacă nu eram eu și păsărica.

Când îl văzu fata viu îl luă pe după cap și-l sărută cu foc, el iară, apoi se puseră pe iară jos și se înțeleseră mult că ce să facă? Ar fugi, dar îi ajunge spânul și-i omoară pe amândoi, deci, cu durere în suflet și cu rușine în obraz, rămase să se ducă înapoi la Sta Duminecă.

Când îl văzu Sta Duminecă venind la ea plângând, găci că i-au luat nevasta; deci îi zise: — Așa-i că ai pățit rău, pentrucă nu m'ai ascultat? Ai mulțămit spânului.

— Mulțămit, mătușe dragă și uite ce pății, și îi povesti toate, cum umblase, ce pățise.

Sta Duminecă, fiindu-i milă de el, îl învăță zicând: Du-te, dragul meu, cu o bute, colo, în vârful dealului celuta, umple butea cu bolovani și o slobozi pe deal în jos și strigă: Fugiți, oameni, că se potoape lumea, atunci căți oameni is la plug, toți lasă plu-

gurile și fug cu boii acasă. Tu ia fierele dela pluguri, mergi cu ele la faurul meu, să-ți faci un cap și o mână de fer, mergi apoi cu ele la Mamonul dracilor și te roagă să-ți deie un cal ca a spânului, zicând că ești frate cu spânul.

Merse deci cu butea în deal, o umplu de bolovani și dura... cu ea pe coaste'n jos, strigând: fugiți oameni, că se prăpade lumea.

Oamenii fugiră, lăsând plugurile. El luă săcurea, desbătu fearele, apoi se duse cu ele la faur, care-i făcu din ele un cap și o mână de fer. Veni cu ele pe la Sta Duminecă, care îi arătă unde șede Mamonul și îi spuse că dacă i-o da calul el să-și aleagă pe cel mai slab, că acela-i frate cu-a spânului.

Se duse deci cu capul și cu mâna cea de fer la Mamon și-l rugă să-i deie un cal ca al spânului, zicând că spânul i-e frate.

Mamonul era bătrân tare și nu-și putea deschide ochii să vadă, ei cu cleștele rădăcă de gene, și astfel, neputându-l vedea, pipăi mâna și capul, dar așa de tare le pipăi, încât făcu urmă cu degetele în fer, apoi îi zise: — De tare ești tare, dar tot nu ești ca spânul... Ți-oi da dacă mi-i sluji trei ani de zile, că am o iapă și n'am slugă să mi-o grijască, că vezi, eu is bătrân și nu mai pot griji nimic. Dar, dragul meu, să mi-o grijești bine, că de nu mi-o grijești și o pierzi, apoi eu îți pun capu'n par, că mai este unul gol din 99 ce

am împrejurul curților mele! Apoi cal îți dau, pe care vrei să-ți alegi.

— *Doi griji-o cât se poate de bine, cred că n'om păți rușine amândoi!... Când veni noaptea plecă călare cu iapa la pășune. Se ținu el să nu doarmă, dar când fu către miezul nopții se trezi călare pe un mușinoi cu frâul în mână.*

Atunci îndată sări sus și începu a căuta după iapă, necăjindu-se. Umblând el așa încolo și 'neoace prin o pădure, iacă dă d'un șerpe într'un lemn și nu se putea scobori jos.

— *De ce ești năcăjit așa, fecior de împărat?*

— *Cum n'oi fi, că uite-s slugă la Mamonul și am venit cu-o iapă la pășune și am adormit și nu știu unde s'a ascuns?*

— *Dină, zise șerpele, și îmi pune o prăjină să mă scobor jos că ți-o găsească eu, că iapa ta s'o făcut pește și e colo în tăul cela. Eu mă bag în apă și de frica mea toți peștii ies din apă afară, dar iute fug înapoi iară; numai iapa rămâne pe năsip, cu un pescuț mic lângă ea. Tu cât ce-o vezi, lovește-o cu frâul în cap și zi: Hi, iapă sură, nu fi pește cu pescuț lângă tine, ci fii iapă cu mânz lângă tine.*

Omul puse o prăjină la șerpe, pe care cum se scobori jos, se duse la tău, învrăjbi peștii de ieșiră toți afară. Toți fugiră iară înapoi în apă, numai unul rămase cu un pescuț lângă el.

Atunci voinicul îl lovi cu frâul în cap și zise: Hi, iapă sură, nu fi pește cu pescuți lângă tine, ci fii iapă cu mânz lângă tine. Ea îndată se făcu iapă. El se sui călare pe ea și se duse la Mamon, că era ziuă. Un an era împlinit, că atunci era anul: o zi și-o noapte.

Când îl văzu Mamonul venind cu iapa numai bine nu-i păru, dar nu se arătă, ci îi zise: — Bravo, voinice, ești om odată. Mâncă și te du și te hodinește până deseară.

În ceea sară iară merse cu iapa la pășune. Când fu către miezul nopții iară se trezi numai cu frâul în mână. Iapă nicăirea: O luă iară văitându-se și jăluindu-se, căutând, când, iacă, dă de un lup.

— Ce-i frate, de te vaiete așa?, îi zise lupul.

— O, Doamne, da cum nu m'oi văita, că uite-s slugă la Mamonul și acum am pierdut iapa cu care m'a trimes să o grijesc!

— Nu te năcăji nimic, că știu eu unde-i, numai mă ascunde, să nu mă găsească pușcașii, cari s'aud venind...

El, când veniră pușcașii, le zise: Mergeți, că iacă pe acolo trecu un lup. Și pușcașii crezură, iar lupul scăpă acoperit cu laibărul lui.

— Să știi, îi zise lupul, că iapa ta s'a făcut oaie și s'a băgat în turma ceia colo. Eu mă duc și mă bag între oi, și toate oile vor fugi, numai una va rămânea, cu doi miei lângă ea. Tu te du și lovește-o cu frâul în cap și zi: Hi, iapă sură, nu fi oaie cu doi

miei lângă tine. ei fi iapă cu doi mânzi lângă tine. Lupul se duse la turmă, o învrăjbi; oile fugiră toate, dar una rămase cu 2 miei lângă ea. El o lovi cu frâul, zicându-i iară: Hi, iapă sură, nu fi oaie cu 2 miei lângă tine, ei fi iapă cu 2 mânzi lângă tine. Iară se făcu iapă; el se sui la ea 'n spate, și se duse la Mamonul. Mamonul îi dete de mâncare și-i mână să se culce. Doi ani se împliniseră.

În ceea sară iară se duse cu iapa la pășune. Se ținu el baremi acuma să nu doarmă, dar pace. că iară adurmi. Când se trezi, iapa nu-i.

Incepu iară a căuta, când, iacă, se întâlnește cu o vulpe. — Ce cauți, prietene îi zise vulpea.

— Iaca, caut iapa Mamonului, că am adormit și am pierdut-o. Vai de mine, capul meu ajunge în par...

— Nu te teme, că ți-o găsesc eu, numai vină și mă leagă la un picior, că mă doare. El legă vulpea la picior. Apoi vulpea îi zise: — Să ști că iapa ta s'a făcut muscă și s'a ascuns sub scaun în grădina Mamonului sub „Horhoana“ dracilor. Dar ți-o scoț eu de acolo, că Horhoana are o găină cu pene de aur. Eu mă duc și prind a alerga după găină, până se scoală afurisita de pe scaun; iar atunci, când vezi că s'a sculat, tu te du și lovește-o cu frâul în cap cum ai mai făcut.

Și se băgă vulpea în grădină și începu a alerga după găină. Iar bătrâna striga de

pe scaun: „Țoi, țoi, ho, mă, ho, iacă vulpea, dar vulpea n'avu grijă de-aceea, ci alergă după găină până se sculă bătrâna de pe scaun. Atunci el merse cu frâul și dete în scaun, zicând: Hi, iapă sură, la măsură, nu fi muscă cu trei musculițe lângă tine, ci fi iapă cu trei mânzi lângă tine!... Ea atunci se făcu iapă și el îi puse frâul în cap, apoi merse plin de bucurie la Mamonul. Când îl văzu Mamonul cu iapa îi zise: Slugă bun ca tine n'am avut de când îs. Acum vină și-ți alege un cal. Și-l duse la grajd și îi arătă o grămadă de cai, care de care mai frumos.

— Alege-ți, dintre ei care vrei! Ia-ți unul dintre ăștia, care-i mai frumos. Dar el, aducându-și aminte de povețele Stei Dumineci, își alese unul, care era numai o gloabă, plin de balegă și rău de se vedeau coastele pe el.

— Nu te las pentru lumea asta să mergi dela mine cu o gloabă ca asta, când tu ești un om așa de vrednic!...

— O, Mamoane, da cum crezi tu că m'oi putea eu prinde de-un cal de cei incraviți, că eu îs slab, că m'o mâncat grija ce v'am dus, câștigându-ți iapa. Să-mi iau unul să mă schilăvească, nu-s eu năcăjit destul? Ba eu nul! Mie îmi mai place de gloaba asta de aci, că știu că nu trebuie atâta grije să pun pe el.

Cercă Mamonul să-l abată, dar n'avu noroc. Pe urmă îi zise: Na dară, duți-l, dar să ști, că de l-ai ales de capul tău, bună minte ai în el, iar de te-a învățat cineva, bună

învățătură ți-adat. Că acesta are șapte inimi și e frate cu a spânului, dar încă e mai voinic.

Il scoase cam cu greu din grajd, dar cum ieși afară se scutură calul odată și rămase cu părul ca oglinda și sclipea ca aurul. Se încordă odată, apoi râncheză de tremură pământul și zise: Sui pe mine, stăpâne și ține-te bine! Unde vrei să te duc?

— Să mergem la Sta Duminecă, ca să-i mulțămesc pentru povețele ei cele bune. Odată fu acolo.

— Vezi, acumă ești voinic, îi zise Sta Duminecă, acum du-te, îți ia nevasta și du-te cu ea acasă, că n'are să ți se mai întâmple nimic rău. Mulțamește lui Dumnezeu că ți-a ajutat de-ai dobândit așa tovarăș de cal și când vei vedea pe careva în năcaz ajută-l și tu și fă bine, vorba ceea: fă bine și-l ții în baltă, că nu ști când îți iese la iveală.

El se scoborî de pe cal, îi sărută mâna și îi făgădui că cât va trăi va sărbători ziua ei în toată săptămâna. Apoi se sui pe cal și se duse ca o rândunea, cu sufletul plin de dor...

Când îl văzu fata nu mai știa de bucurie: se sărutară, își uitară de năcazurile lor și plecară plini de fericire.

Atunci calul spânului iară râncheză de tremură grajdul tot, încât auzi spânul, care iară dormea...

— Da ce cioara să te mănec și corbii să te belească-ți trebuie de rânchezi așa?

— Cum n'oi râncheza, stăpâne, când

hoțul de fecior de împărat a jurat iară pe dragă fiica noastră!

— Bine, da pot să mânc 7 pite, să beu 7 cupe de vin și să duhănesc 7 pipe de duhan?

— Poți, vai și-amar! Atunci spânul iute încălecă și du-te după ei. Mergeau ca vântul: când pe sus, când pe jos. Odată, rădicându-se sus, se văzură caii și strigă calul spânului: Așteaptă-mă frate! — Te-oi aștepta dacă-i sbura în slava ceriului și de-acolo ți-i da jos târhatul. Atunci calul rădică pe spân deasupra norilor și deacolo îi dete drumul jos. Când ajunse jos era mici fărăme. Calul feciorului îl așteptă. Și se sui nevasta pe el și plecară amândoi în mers domol; mai povestindu-i el că ce pățise de când se despărțise deolaltă.

Ea îi povesti dorul și grija ce avuse așteptându-l. Și acum ce fericiți erau, ști, ca omul, care a dobândit o comoară mare.

Mai răsând, mai povestind, ajunseră acasă. Bucuria împăratului și a împărătesei, când își văzură nora așa de voinică!

Chemară pe toți împărații de prin prejur la nuntă și mulțămiră lui Dumnezeu că, iacă, feciorul e sănătos și cu nevasta pe plac; apoi se legară că țin totdeauna ziua Sfintei Dumineci, în semn de mulțămită cătră Dumnezeu.

Eu încălecai pe-o șea și vă spusei povestea mea, șaua fu cam ruginoasă și povestea mincinoasă.

Auzită dela maica, pe când eram copil!

Brad, 1908.

ADAM BOLCU.

Nicolae Bălcescu.

Portret literar — de ceftit într'o „șezătoare“ literară.

În 31 Octombrie 1852 scobora din corabie, la șarmul capitalei insulei Sicilia, un călător în mantaua sa sărăcăcioasă, gingaș la trup, palid la față, îmboldoroșit, pe lângă toată căldura, care domnea. Cetățenii orașului Palermo, cari îl văzură pentru întâia dată, se întrebău miraji, cu ochii: „ce are omul ăsta de s'a învelit așa de cumplit, acum, când se pornește și domnește căldura binefăcătoare din Octombrie?“ Dacă i-ar fi încrestat călătorul, le-ar fi răspuns: tocmai clima această minunată de primăvară a insulei voastre o caut, eu, cel din țara în care urșii ies din bârlog pe vremea asta, căci e toiul iernii geroase — dar nici întrebarea celor ce-l întâlneau, nu era pusă ca să-și aibă răspuns, căci ochii celor din Palermo alunecau

repede spre alte ființe, mai puțin morocănoase și ciudate; nici românului bolnav, care scoborâse din corabie, nu-i ardea de privirea unuia sau a altuia. Românul își îngrija, în schimb, ea ochii din cap un geamantănaș, singurul calabalâc, pe care-l avea — îl ținea strâns cu o mână, până când cu cealaltă își apăra gulerul dela manta.

Ai fi putut crede că e un italian, după părul negru, mare, ondulat, care-i ieșea de sub pălăria cu margini largi, după fața-i arsă de soare, cu fruntea cuminte — după întreaga înfățișarea-i de om dela miază-zi, firește, subtrăgând voioșia trupească și sufletească, de cari nu prea părea că este cuprins streinul.

Ajuns la țarm trebui să treacă și dânsul prin șirul nesfârșit al portarilor dela hotelele orașului — descusut de ochii lor, ea și când ar fi trecut sub un jug rușinos. Ca nește pasări de pradă se aruncau portarii spre noii-sosiți, cetindu-le până 'n măruntaie stricind cu ochii, câte parale are fiecare în pungă, după hainele fiecăruia, după ținuta sa, după calabalâcul, pe care-l avea.

Românului nostru i-a fost dat să ajungă pe mâna unui portar de hotel de mâna a treia. Hainele îi dădură de gol golătatea pungii sale și portarii se învoiră fără să rostească nici un cuvânt, din ochi, unde să și-l împartă.

Cu pași obosiți, cu capul în pământ urmă streinul portarului, care aruncase fără multă vorbă geamantanul pe umărul său drept, cu un „he-hopp!“, trecură pe străzi și piețe, cari foiau de lume veselă, și ajunseră, după un lung încunjur, la un han. O casă veche, în stil arabic-norman, cu coperișul orizontal, ca toate casele de aici, cu balcoane multe, ale căror uși serveau totodată drept ferestri.

„Osteria“ se putea ceti de departe, în litere făloase, mari și, ceva mai jos, deasupra intrării, era inscripția iubită în întregă Sicilia:

„Viva la divina providentia!“ (Trăiască providența divină, dumnezeiască!).

Streinul, — care urmase portarului, cu capu 'n pământ, dar totdeauna gata de atac,

ea de ar fi dispărut în mulțime, ca să-și apere
 diamantănașul cum își apără o cloșcă cu
 pui pușorii golași, — abea așteptă să se vadă
 în odaia sa, scundă și murdară, dar ieftină,
 și se și lungi în pat, cu mâinile pe piept,
 obosit, cu sudori pe fruntea sa largă.

Birtașul, un om cu o privire ageră și cu
 un pântece vrednic de cinste, de birtaș
 italian, nu trecu mult și era lângă strein cu
 o coală de hârtie: trebuia să-i ia numele
 doară. După multe „scuze“ (să am iertare)
 și „*signore, ve prego*“ (domnule, te rog) îl
 făcu pe strein să se dea jos din pat și să
 scrie în foaia oaspeților.

Serise cu scriitura tremurată și elegantă:
Nicola (Nicolae) *Balcescu*. Dete toate răs-
 punsurile trebuitoare, fără să clipească din
 ochi, doar la întrebarea meseriei surâse
 trist și era gata să scrie: exilat, *essilato*,
 dacă n'ar fi atras cu cuvântul acesta prea
 tare luarea aminte a birtașului asupra sa.

N'avu timp să surâdă mult, fiindcă-l apucă
 o tuse, care-l sili să se lungească iarăși în
 pat, ca să se mai liniștească. Birtașul era
 om milos dela fire — privi spre nou-sositul

său oaspe cu compătimire și, ținând în mână hârtia umplută cu datele trebuincioase, zise: „Aici are să ți se facă bine, domnule. E ater bun. Să te plimbi pe *Foro Bourbonico*, în grădina orașului, ori în grădina botanică, dar nu sara, când se adună lumea ca nebună și se 'mpinge și cântă — asta nu-i de dumneata — fără dimineața și peste zi. O, acolo e *magnifico, signore, magnifico*“ (minunat, dle, minunat).

Dar Bălcescu nu răspunse nimic birtașului. Acesta, văzându-l așa de închis, de îmbumbat la vorbă, își luă tichia de pe masă, salută și ieși afară, bolborosind: Om bolnav! N'am să câștig mult cu el!

Intr'aceea îl frământau alte gânduri pe Bălcescu. Ahea că ieși birtașul din odaie și Bălcescu se ridică, — nu-i vorbă, cu mare greu, — aruncă odată ochii spre marea, care se întindea pe dinaintea ferestrii sale, căută să-și adune gândurile, privind spre apă, apoi deschise geamantănașul cu multă grije și scoase un vraf de hârtii scrise, pe cari le puse pe masă, ca și când ai arăta din altar „sfânta-sfintelor“. „Am să lucrez“,

își zise el, „am să lucrez! Zi și noapte — fără odihnă. Încă n'am ajuns nici la sfârșitul părții a V-a! Mai este și a VI-a, ca să dau gata lucrarea, în care mi-am închinat ce am eu mai scump. O să am putere, Doamne? Nu mă va răpune boala înainte de vreme?“ Aici oftă dureros și un junghiu își implântă cuțitul până 'n prăsele în plămânii lui. Bălcescu mai avu vreme să mai întrebe soarta: „...Și-am să-mi văd țara, țara mea iubită, țara mea nenorocită?“ Nu-i putea răspunde nimeni — nici soarele, care-i cădea pe creștet, nici manuscrisul de pe masă: „Istoria Românilor sub Mihai Viteazul“ ...

* * *

„Ciudat om Nicolae Bălcescu ăsta!“, își ziceau servitorii „osteriei“ cu birtașul în frunte. Câte odată se uita Marietta, cameriera (servitoarea de hotel), cu mâinile în șold, pe gaura ușii și povestea mai apoi tovarășilor ei cum a zărit pe streinul ciudat că stă în mijlocul unui vraf de hârtii, la masă, cum serie, serie mereu, în timp ce trupul îi tremură și pieptul îi svâcnește, de trebuie

să tușească câte odată par'că i s'ar sparge pieptul.

Giuseppe, chelnărul, s'a luat odată pe urmele lui, când a ieșit pe afară, și a văzut că străbate „corso-ul“ (locul de plimbare al celor din Palermo) „Toledo“, fără ca să se uite la lumea veselă de acolo și că se oprește la consulatul turcesc ca să întrebe ceva pe portarul consulatului, pentru ca, mai apoi, să plece cu capu 'n pământ mai departe, spre „Molo“, și să privească țință înainte, așezat pe o bancă, la jocul valurilor mării.

Bălcescu nu încresta nici pe Marietta, nici pe Giuseppe, puteau ei să sporovăiască ce le plăcea — munca sa înfrigurată și durerea sa erau mult mai însemnate decât să se fi prins în degete cu servitorii „osteriei“ sale.

Simțea el cum i se scurg zilele și puterile pe zi ce merge — deaceea se grăbea să-și aștearnă pe hârtie ce mai avea de așternut și deaceea îl apucau boabe reci pe frunte când se gândea că n'are să ajungă să scrie nici odată acel „finis coronat opus“ (sfârșitul încoronează lucrul) care ridică o piatră grea

de pe inima omului mânat de o putere supra-pământească.

Și încă una: aștepta în fiecare clipă să-i sosească o hârtie — o simplă hârtie, iscălită și pecetluită în țara sa. Deaceea trecea zi de zi pe lângă consulatul turcesc — doară-doar va sosi mult așteptata veste: *Poți să te întorci în țară!* De astăzi încolo nu mai ești exilat. Dar nu rai sosea — și deaceea pleca capul în pământ Bălcescu și, murmurând trist: „iară nimic“, o apuca spre cheiul (țărnuțelul) orașului, să-și potolească svâcnirile inimii, așezându-se pe o bancă singuratică.

Stând așa pe țărnuțel, privind spre portul plin de lume, netezind cu ochii, în albastrimea îndepărtată, creștetul vulcanului Etna, surâdea trist Bălcescu și monologiza, vorbea singur, astfel:

„Ca și tine, Etna, am fost plin de viață odată! Ca și tine am aruncat funete și trăsnete — și nu mi-e rușine de ceea ce am săvârșit, fiindcă am lucrat amăsurat îndemnurilor mele sufletești. Puteam lucra altfel? Puteam vedea prăpastia, în care se afunda

patria mea, cu Vodă Bibescu în frunte, pe urma samsarlăcurilor cu negustorii ruși, în urma purtării neomenoase cu cei buni ai neamului — și puteam să fiu o bucată de lemn când în întreagă Europa sufla un vânt de primăvară, de redeșteptare, vântul libertății sfinte? Ce mi-au folosit temnițele dela Plumbuita și dela Mărgineni? Mai cu seamă Mărginenii, unde am zăcut doi ani încheiații? Am fost „cap de conjurație“, firește, dacă a „conjura“ însemnează a-ți pune viața în primejdie pentru binele obștesc, atunci când vezi că dreptatea este călcată în picioare! Și ce avea să mă învețe temnița? Să mă domolesc? Să-mi schimb părerile? Dar poți spune că ce este alb e negru și ce e negru este alb? Atunci de ce am stat în temniță? Și-a avut și temnița partea bună pentru mine: am cetit acolo, mi-am adunat gândurile, am văzut și acolo, în întunerecul chiliei mele, cât de mult ai pățimit tu, popor românesc, și am juruit să nu te las, să te apăr câtă vreme mi-a mai hărăzi Dzeu zile. — Tot mai respicat mi-a venit la cunoștință că „nici odată o nație nu se poate mântui decât prin sine însăși“. Deaceea n'am așteptat mântuirea

noastră nici dela pravoslavnică Rusie, nici dela înalta poartă, ci dela brațele vânjoase ale soldaților noștri, dela țărâtimea ridicată pe treapta cinstită, unde i se cuvine. Deaceea am dat eu alarma, scriind despre „Puterea armată“, deaceea am studiat „Starea socială a muncitorilor plugari“, arătând „prigonirea înverșunată, de mai multe veacuri, a claselor de jos de către clasele de sus“, deaceea am cerut dreptate, sfântă dreptate, ca neamul meu să poată respira liniștit și inima neamului să poată trimite sânge sănătos în toate părțile trupului nostru național, chemat să însemneze ceva în concertul european“.

Primul democrat al României*) privea spre creștetul vulcanului stins și se ruga: „Încă nu Doamne, încă nu! Lasă-mă să mă ajut neamului meu nedreptățit“.

Monte Pellegrino se ridica în depărtare, pleșuv, la marginea nord-vestică a golfului—o măgură de piatră de var, înaltă de aproape de 2000 de metri și, privind Bălcescu la el, zise: Și eu sunt singuratec acum, ca tine! n'am nici eu pe nimenea lângă mine, care

*) După vorba istoricului Grig. Tocilescu.

să-mi aline durerea! Și eu sunt un Monte Pellegrino!

Apoi, venindu-i în minte că pe Monte Pellegrino s'a apărat Hamilcar timp de trei ani de zile împotriva romanilor, zise: Hamilcarul sufletului meu se luptă de și mai multă vreme în piept la mine. Cine o să iasă învingător?

O apucă încet-încet spre „osterie“. Era obosit. La consulatul turcesc acelaș răspuns: „niente“ (nimic). „Toledo“ era plin de lume. Toți trecătorii par'că erau veseli, strigau, lărmuiau, după arșița zilei ieșiau pe afară, căci se lăsa seara. Zarzavagii nu mai își ofereau marfa, ei-și numărau banii în palmă, făcând socoteala unei zile de negoț. Trăsuri elegante, de ale bogătanilor, treceau ca să ajungă în „Șoseaua Kiseleff“ a orașului, în „Foro Bourbonico“. Păstori păroși treceau cu caprele lor și le mulgeau pe stradă, oferind laptele, trecătorilor. Păharele, legate de sforicele, alergau în sus, de-alungul zidurilor, din cat în cat, până în catul al 4 lea chiar, ducând laptele cald cumpărătorilor. Sorbetăriile (prăvălii cu șerbet, dulcețuri)

cafelele se umpleau de lume. O forfoteală,
o taravură!

Bălcescu se strecura prin mulțimea
aceasta, fără ca să-i înțeleagă rostul. Obosit.
Dorea patul. Îl dorea spatele și pieptul.
În urechi îi vâjăia cuvântul: „niente !
niente !“

Dar deodată se opri pe loc. Trecea pe
lângă *biblioteca* orașenească ! Peste 35.000
de volume și manuscrise, manuscrise multe !
Ochii i se înflăcărară. Să mai poată lucra
într'o bibliotecă publică ! Să-și plece capul
peste hrisoave vechi, să descopere trecutul !
O, știe el prea bine : în biblioteca *filipinilor*,
a mănăstirii Olivella și în colegiul iesuit și
în biblioteca aceasta a orașului sunt cărți
multe, multe și prețioase ! — Unde sunt
noaptele și zilele petrecute în mijlocul cărților,
până ce, istovit de puteri, nebun de carte,
lăsa pana din mână ? ! Unde sunt cele peste
500 de cărți cercetate prin Paris, prin Italia,
prin București și lași, pentru „Istoria“ aceasta
iubită „a lui Mihai Viteazul ?“ Unde e bucuria
simțită atunci când a dat în colecțiunea de
portrete din biblioteca națională din Paris,
de portretul lui Mihai Viteazul, pictat de

vestitul Sadler, care l-a cunoscut pe erou, din Praga ?

O, de aceeaș bucurie s'ar lăsa îmbrățișat țarăș de i-ar fi hărăzit să-și termine opera !

Acum aleargă, sboară, nu pășește, spre casă ! Oamenii dau din cap pe drum. Ce vrea să însemneze goana asta la omul pipernicit, cu pălăria neagră, cu margini largi, adâncită pe frunte ?

Marietta se dă laoparte, pe trepte, unde vorbește cu Giuseppe, vesel, și râde pe urma streinului : țară l-au apucat furiile ! „Sfântă Rosalie !” chicotea ea, „pe asta-l văd mâne-poimâne în cimitrul dela Santa Maria di Gesu ori din San Ciro !” (Rosalia era patroana iubită a credincioșilor din Palermo.)

Dar ce vrea să zică o vorbă de a Mariettei față de vârtejul de care a fost apucat exilatul român ? În odaia scundă, murdară, în neorânduială, aprinse Bălcescu repede lampa și — după ce luminează — luă pana în mână : *trebuia* să isprăvească ! Să se fi năruit Etna pe dânsul, dar trebuia să isprăvească !

Partea primă: libertatea națională! Un imn libertății! sosirea pe tron a lui Mihai. Întâiele lui lupte. — Partea a doua: Călugărenii. Partea a treia: robirea țăranului: războaiele diferite și așezămintele. Partea a a patra: unirea națională. Partea a cincea — da, aici este acum, aici s'a oprit, e la Mirislău, descrie lupta nefericită a lui Mihai dela Mirislău. Vede atât de bine întreg planul lucrării. Toate schelele sunt așezate și pentru partea a 5-a și a 6-a. Bucuros și-ar da, ca un al doilea Meșter Manole, trup din trupul său în zidirea ce a ridicat-o până aici, numai să și-o vadă gata.

Și ia condeiul în mână și scrie :

„... Mirislău! Mirislău! Blăstem asupra ta, loc de piere, loc afurisit, ce de sânge erote sorbiși tu în această zi pustie! Amar nouă!... Ni-se cade a vărsa lacrimi amare asupra acestei mari nenorociri dela Mirislău; dar să nu învinovățim prevedința. Noi, cari robiserăm pe frații noștri țărani din Țara Românească... mai meritam oare atunci mărirea și fericirea?...“

O tuse îi scutură pieptul cu tărie. Conteni din scris.

Nu, nu pot azi, zise Bălcescu și se lăsă de scris, cu toate că-i sângera inima.

Incheta capitolul al 33 lea! Nu știa că-și încheie în curând capitolul vieții, tot la 33 de ani!

Se duse spre fereastră și o deschise larg. O boare fermecată îi intra în odaie. Mirosul de portocali din apropiere. Vestitele portocale de aur din Palermo! Marinarii cântau în port, fără de griji, după o zi petrecută în muncă. O rândunică de mare se mai vedea cum rotește, speriată din somn, pe suprafața apei. Luna se ridicase și poleia toate într'o lumină fermecată.

Ce însemna însă frumusețea nopții asteia de iarnă siciliană față de sbuciumul sufletesc al exilatului? În loc de albatrosul (rândunică de mare) stârnit din somn, se gândea la rândunicile de sub streșina casei sale — în loc de mirosul de portocale de aur din Palermo, se gândea la mirosul revenitor, sănătos, al brazdelor de pământ din țara sa — în loc de cântecele cristaline ale marinarilor italieni se ducea cu gândul la gemetele, pe cari le auzea până aici, da,

până aici, la gemetele țărănilor român, nedreptățiți, batjocoriți, schinjuți...

Dă-mi alt trup, Doamne, se ruga Bălcescu, adâncit în gânduri, alt trup — mai trainic mai vânjos, să pot ținea piept cu vîljelia sorții. Vreau să înfund încă zece temniții să îndur încă zece persecuții, să cutreier încă de zece ori țările cu misiuni oboșitoare, diplomatice — dă-mi numai trupul, Doamne, trupul, care să mă scoată la liman, să-mi văd *visul cu ochii*. Cum am scris acum doi ani (1850) desnădăjdut ? :

„Suflete generoase, zdrobite și rănite de moarte, văd apunind din vederea lor ziua mântuirii. Insu-mi eu, cu o inimă sfâșiată de durere, mă lupt cu o boală crudă și neîmblânzită, caut a câștiga timp asupra-i și a o întrece în iușeală, ca să pociu lăsa fraților mei aceste pagine din viața părinților noștri și cad sleit de putere, mistuit prin silințele ce fac. Cu toate aceste temeieri de descurajare, sufletu-mi te slăvește încă, *înzeită Libertate*; și deși oamenii sângurilor au învălit cu măramă neagră dulce fața ta, crede că va veni ziua fericită, ziua izbândei, când omenirea întreață se va scula spre

a sfășia acest vâl și dușmanii tăi se vor împetri la vederea soarelui tău de lumină; atunci nu va mai fi nici un rob, nici nație roabă, nici om stăpân pe altul, nici popor stăpân pe altul, ci domnirea *Dreptății și Frăției!* Aceste cuvinte, ce odată am dat de deviză nației mele, vor domni lumea; atunci așteptarea, visarea vieții mele se va împlini, atunci... *Dai, nu voiu avea norocul a vedea această zi, deși eu asemenea am muncit și am pățimit pentru dreptate, și cel din urmă al meu cuvânt va fi încă un imn fie, țeara mea mult dragă!*"

Să se îplinească întru toate profețiile mele? Să nu-mi văd patria? Să nu văd nici odată soarele libertății?"

Niente! Niente! Niente! îi răsuna în urechi. O nouă tuse blăstemată îi sdruncină pieptul. Se răzică cu capul de geamul ferestrii, își dăte mâna osoasă prin părul negru, lung, își duse batista la gură și-și mai zise: „pe semne așa mi-a hotărât Destinul viața!”

Se simțea slăbit de tot. Lovi cu piciorul scaunului în podeală — semn să vină birfașul — se lungi în pat și așteaptă.

Birtaşul se ivi în pragul uşii.

— „M'aţi chemat, signore (dle)!”

— „Da. Mi-e rău. Să ştii, să trimiţi după un preot. Aveţi aici un preot de ritul grecesc?”

— „Să întreb. Mi se pare, un preot grec“.

— „Bine. Preot grecesc. Să vină. Vreau să mă cuminec.“

— „Dta? Signore!”

— „Lasă — ştiu ce zic. Ascultă. Am fost astăzi pe la consulatul turcesc. Am lăsat acolo testamentul meu. Pentru un domn, îi zice Ion Ghica, din Bucureşti. Consulatul o să se îngrijască el să ajungă mai departe dorinţa mea. — Pe dta te rog ca, dacă a fi să mor aici“, aici tresări birtaşul şi suspină: Sancta Rosalia!, „să-mi faci un inventar de ce am. N'am mult. Iacă: hârtiile alea de acolo. Pentru mine sunt scumpe. Mi-am pus viaţa în ele. Mă 'nţelegi?“ Aici i-au dat lacrămile birtaşului. Oricât era el de tare de inimă, simţea că se stinge în odaia asta a lui un om de omenie.

„N'au rost lacrămile“, zise Bălcescu, „n'au rost. Să-mi sigilezi manuscrisele cu

sigiul meu și cu ale consulatului turcesc de aici — să nu se piardă. Atâta am avut și eu pe lume. O să aflu dta ce să faci cu ele. Așa“.

Birtașul se apropie de patul bolnavului și mai întrebă, după ce-l asigură că o să-i îndeplinească întocmai dorințele : „nu-ți trebuiește altceva ?“

— „Nu. Lasă-mă singur, te rog“.

După ce ieșise birtașul, se ridică Bălcescu în coate, în pat, privi la manuscrisele de pe masă, cum privește un fată la singura sa fiică, în ziua nunții, când își ia rămas bun dela ea, dându-o în grija sorții, își acoperi fața 'n palme ; suvițele lungi de păr îi căzură peste mâni — și isbucni acum, singur, într'un hohot de plâns : Pentru ce ? Pentru ce nu pot să desăvârșesc opera visată ? Tusea îi răspundea. Junghiurile din piept își băteau joc de el. Cămașa — o apă — îi dădeau de gol pricina. Se dete înapoi pe perină și nu mai puse întrebarea aceasta destinului.

Doar odată, după ce se spovedise și cuminecase, spuse aiurând : „Nu cer nimic, nimic ! Asociația literară română să tipărească

pe „Mihai“. Atât. Nu cer nimic...“ Era alt „niente“, mai puțin crud decât al portarului dela consulatul turcesc.

Și alt „niente“ a aflat birtașul, când i-a sigilat manuscritele și i-a căutat banii. *30 de franci, de tot.* „Dumnezeu, să-l ierte“ a zis el, „a fost om bun“.

* * *

Ziua de 2 Noembrie a fiecărui an e aproape o sărbătoare națională pentru cei din Palermo: toți, cu mic cu mare, pleacă să se plimbe prin *catacombele* mănăstirii *capucinilor* cale de o jumătate de ceas de Palermo. E singura zi a anului când are voie oricine să se plimbe și să vadă mii de morți din *catacombe*. Deaceea *pelegrinajul* acesta, care nu se sfârșește decât când se lasă noaptea și când nu se mai pot vedea trupurile bine păstrate ale morților. Sunt aici morți din multe generații: până chiar și de 300 de ani. Pământul mănăstirii capucinilor par'că e vrăjit: el nu mânâncă trupurile încredințate lui — dimpotrivă, le păstrează cu sfințenie, ca să le vadă urmașii-urmașilor celor morți. Mândria celor dispăruți trăiește și după

moarte : lumea îi poate vedea și așa, lipsiți de suflare, în hainele lor de sărbătoare, cu fața pământie, nu-i vorbă, dar totuși fără de scârfăria hidoasă, care-ți aduce fiorii în șira spinării. Aici lasă să fie îngropați bogații. Plătesc bine — e un privilegiu de al lor. La o parte — fără de a fi arătați mulțimii dor-nice de pompă, de miros de tămâie și de cântece — dorm într'acelaș cimitir, într'o groapă mare, comună, săracii, mulțimea celor necunoscuți, a celor înjugați la ham în de-cursul vieții lor, a acelora, cari așteaptă cu răbdare răsplata chinurilor îndurate.

În 2 Noembrie n'a mai putut Bălcescu să viziteze catacombele celor bogați din mănăstirea capucinilor, n'a putut să privească cu orășenii împreună, hainele scumpe și fețele de pergament — fiindcă două săptămâni mai târziu avea să-și ia și el drumul spre catacombele acestea, dar nu spre partea bogaților, ci spre aceea a săracilor.

Birtașul „osteriei“ a dat din umeri, când l-a văzut fără de suflare, în patul odăii — a privit în jurul său, căutând cu ochii ce ar putea să ia în schimbul unei înmormântări mai ca lumea, când n'a găsit însă nimic

altceva decât hârtii pe masă, un geamantan ca vai de el și haine purtate, a înștiințat comuna. Și-așa a trimis orașul Palermo după streinul mort, l-au luat și l-au îngropat, fără multă vorbă, în groapa de obște a săracilor, în groapa celor nenorociți în viață, în groapa aceluia, cari nici după moarte n'au parte, nici chiar de o cruce la căpătâi.

Șapte ani mai târziu, în 1859, luă guvernul românesc hotărîrea de a aduce în țară osemintele lui Nicolae Bălcescu. S'a pornit o comisie, încredințată cu îndeplinirea planului. Cel ce cântase atât de frumos despre trecutul și viitorul României nu era cu cale să zacă în pământ strein. Exilatului, care-și dorise atât de mult reimpatrierea, trebuia să i se îndeplinească dorința.

Comisia a ajuns în Palermo. A căutat. A luat cimitirile de-a lungul și de-a latul. A dat de cimitirul capucinilor. În lista bogățiilor? — nu, acolo nu l-a găsit. Era dincolo: în mormântul comun al celor oropsiți. Dar de aici *cum* să-l scoată, *cum* să-l recunoască după atâția ani? Între atâția morți!

Și n'a avut încătrău comisia — și-a descoperit capul în fața groapei comune a să-

răcilor, a rostit o rugăciune și a plecat spre țara lui Nicolae Bălcescu, fără să fi dus în îndeplinire ceea ce dorise țara recunoscătoare, acu, după ceasul al 12 lea . . .

Dacă te gândești, poate că soarta a judecat bine lăsând să-i zacă osemintele într'o groapă a celor mulți. Nu a fost Bălcescu trâmbița democrației? Acum îi are de tovarăși! Pentru veci și pururi . . .

(Praga, 23 Iulie 1917.)

HORIA PETRA-PETRESCU.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Astăzi, în 1927, universitatea italiană din Palermo sărbătorește cu multă dragoste, pe acela, care a fost N. Bălcescu. Una din străzile acestui oraș italian se va numi Strada Nicolae Bălcescu, iar „Osteria“, unde a murit istoricul român va primi o tablă de marmoră, în care se va arăta că aici și-a dat ultima suflare scriitorul român.

Președintele „Astrei“ noastre, dl V. Goldiș, care este totodată și actualul ministru de culte și de arte la noi, a trimis univer-

sităţii din Palermo următoarea telegramă de mulţămintă, pentru cinstea ce a dat-o lui Bălcescu :

„Luând, cu călduroasă recunoştinţă, act de nobilul gest al dv. pentru comemorarea marelui scriitor şi patriot român Nicolae Bălcescu, în Aula Magna a Universităţii, ce cu atâta demnitate conduceşi, grăbesc a înfrăţi gândul meu cu al dv. şi al Italiei, ca aducere aminte de un mare geniu al naţiunii române să fie o nouă zală de întărire a frăţietăţii latine şi mai vârtos a prieteniei sincere, care leagă tot mai mult poporul român de scumpa sa soră italiană, ce stăpâneşte cu atâta glorie locurile de obârşie ale naţiunii noastre“.

În „Pagini alese din scriitorii români“, biblioteca scoasă de „Cartea Românească“, Bucureşti, Bulev. Academiei 3, au apărut pagini din „Istoria lui Mihai Viteazul“ de N. Bălcescu, Nr. 119—20.

Chiuituri

adunate de Ioan Pop-Reteganul.

Ascultați acum nește chiuituri de pe la joc, din Reteag, Orlat, Bârgău, Beclean și alte comune românești. Par'că s'ar fi dat o sârbă fcoasă, încinsă pe întreg ținutul românesc, și flăcăi din diferite sate s'ar îndemna la joc, cu chiuiturile astea.

Ioan Pop-Reteganul a adunat sute și mii de astfel de chiuituri. Publicăm aici unele, însemnând numărul dintr'o colecție ce o avem la „Astra“, colecția „Glumețe“ (1—452).

3

Altu' joacă-o fârișoară
Și-l lovește, zău, o boală --
De trei luni nu se mai scoală,
Da' eu joc cu mândra mea
Până-'nceată cetera
Și naiba nu mă mai ia!

Din Șirioara.

4

Am o mândră ca o cruce
Și la lucru n'o pot duce;
Peste zi-i soarele cald
Capătă soarele-'n cap;

Dimineața-i roua mare
 Și se udă pe picioare.
 Popa trage-'n liturgie
 Mândra mea spală la iie ;
 Popa trage de ieșit
 Și ea n'a mai isprăvit.

Din Orlat.

7

Am un bade albeneț,
 Cu trei rânduri de păr creț.
 Mere-'n târg și n'are preț,
 Ca grâul cel săcăreț.

Din Reteag.

14

Asta-i fata omului,
 Norocul feciorului ;
 Norocu-i destul de rău,
 Că fecioru-i nătărău,
 Hei, și fata-i somnuroasă
 Și fecioru-i rău de coasă.

De pe Someș.

30

Ardă focu' sutele,
 Cum mărită mutele,
 Lăcomii și eu la sută
 Și-mi luai o hâdă mută,
 Suta șede-'n puiul lăzii
 Muta șede-'n cornu' vetrii,

Eu la sută m'aș uita,
 Nu cutez de hâda mea,
 Num' odată m'am uitat
 Hâd la mine s'a uitat,
 Mă mir cum nu m'a mâncat!

Din Strâmba

39

Badiu înalt ca un stejar,
 Lelea până la amnar,
 Badea 'nalt ca un cireș,
 Mândra cât un fedeleș,
 Decât mare, deșelat,
 Mai bine mic și 'ndesat.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Din Beclean.

42

Badea numai cizme are
 Și se ține gazdă mare.
 De-ar avea și cioareci noi
 Nici n'ar vorovi cu noi!

Din Releag.

55

Bate Doamne și-l usucă
 Pe cine-o pus pomi în luncă,
 De fac tot răchie multă,
 De-și uită feciori de muncă
 Și nevestele de furcă.

Din Banat.

58

Bată-te ciuma, țolină,
 Nici ai țol, nici ai perină
 Și tot mie-mi bagi de vină!
 Să fi dată Dumnezeu
 Să se țese pânza-'n tău,
 Fără bae de smeicuță,
 Să țese și-a mea drăguță,
 Fără ițe, fără spată,
 Să țese și-a mea nevestă.

Din Cooc (pe Câmpie).

61

Bine-i stă mândrii gătată
 Tot cu haine dela satră,
 Mai bine i s'ar șede
 De-ar fi făcute de ea,
 De-a ei mână nu-s făcute
 Și-s luate pe băncute.
 Săracile șetrele,
 Bine-'mbracă fetele,
 De n'ar fi armean cu șatră
 N'ai vedea fată gătată,

Din Cooc (pe Câmpie).

66

Cântă-mi cuculețule,
 Toate diminețile,
 Să se scoale toantele
 C'au rămas cu vacile,

Să se scoale și-a mea toantă,
Că doarme, dormire-ar moartă !

De pe Târnava-mică.

70

Câte fete-s cu pieptare
Toate-s strâmbe de spinare,
Numai mândrulița mea
E dreaptă ca secerea !

De pe Someș.

83

Ce folos, mândră, de tine,
Că te gată mă-ta bine,
Mergi la joc — nu te ia nime,
Dii acasă supărată,
Te pui la cuptor pe vatră.
De ciudă și de amar
'Ţi-ai zvârlit cătrînța-'n jar,
Ear şurţu' și cismele,
Unde zace cânele,
Năframa cu ciucurii
Pe sub cloșca cu puii,
Pieptariul cel mătăsit
Peste poartă l'ai zvârlit !

Din Rodna.

109

Cu nevasta beutoare
Să nu-'ntinzi grâul la soare,

Că duce-o mierță-'n crătință
 Și strigă la crâșmăriță :
 Bună ziua, crâșmăriță,
 Câtă beatură-'mi dai
 Pe fărină, de-un mălai ?
 Ea-și bea poalele chiar noi
 Și opregul din 'napoi.

Din Bănat.

110

Cu bărbatul beutor
 Nu mai faci pită-'n cuptor,
 Numai mămăligă-'n oală
 Și aceea-o mânânci goală,
 C'ai mânca-o eu de dulce,
 Dar ce are-'n crâșmă duce.

De pe Someș.

118

D'aveți gură, măi, feciori,
 Nu ședeți ca'n șezători,
 D'aveți gură de strigat
 Și picioare de jucat !

Din Feldru.

127

De m'aș vedea-'n făgădău
 Crâșmăriță ce-aș fi eu !
 C'aș da vinul înduleit
 Ța voinicul năcăjit

Și-aș da vinul pipărat
La voinicul supărat.

Din Bârgău.

134

De s'ar paște fetele
Pe coastă, ca caprele,
Toată ziua n'aș lucra,
Ci la capre aș umbla.

De pe Someș.

157

Dragile badii copile,
De mi-ar da D-zeu zile
Să vă poată badea crește,
Să vă facă tot neveste,
Din neveste babe slabe
Și din babe călărabe!

De pe Someș.

158

Drăguța, care-i drăguță
Vine pe omăt desculță,
Dar drăguța desmierdată
Nu vine nici încălțată.

De pe Someș.

160

Du-te bade și te culcă,
Nu-mi ținea umbră la furcă,
Du-te și te hodinește,
Că de gură nu-i nădejde.

De pe Târnavă.

179

Fata asta ști juca,
 C'o 'nvățat-o maică-sa,
 Ține-o Doamne mult și bine
 Să mă-'nvețe și pe mine,
 la te uită cum se-'ntoarce
 Pare că-i legată-'n doage,
 la te uită cum se țipă,
 Par'că sare de pe râpă!

Din Monor.

185

Fetele din Chișinău
 Să roagă lui Dumnezeu,
 Să le crească Crișu-'n ușe,
 Să se spele de cenușe.

Din Zarand.

187

Frunzuliță dintre vii
 Are mândra nouă ii,
 Trei sunt rupte, patru sparte,
 Două nu se țin în spate!

Din Sâncel.

189

Fetele la joc se-'ndeasă,
 La rufe nu vreau să iasă.
 Pân'o scoate la ciubăr,
 O ia mumă-sa de păr.

Din Hetur.

Visul lui badea Simion.

Pregătirile le făcuse toate badea Simion, încă în seara premergătoare, pentru mergerea cu un car cu grâu la oraș, — spre vânzare. Anume, a examinat întâiu cu deamănuntul carul, ca să vadă nu are cumva vre-un defect și să i se întâmple vre-o nenorocire pe drum, a uns bine ostile carului, a trecut încă odată grâul prin ciur, ca să nu poată găsi negustorii de bucate nici urmă de materii streine prin grâu, ci numai grâu curat, boabă de boabă, a legat bine la gură sacii umpluți cu grâu, — după-ce și sacii trecuseră întâi prin mânilor lelei Marina, și au fost reparați de ea, aceia, cari aveau trebuință de reparație, și, în fine, sacii cu grâu au fost așezați în car unul peste altul.

Acum, în dimineața plecării sale la oraș, badea Simion nu mai are alta de făcut, decât să așeze în car, peste saci, o legătură mare de fân, ca să aibă boii ce mânca peste zi, să lege traista cu merinde de leuca din stânga a carului, să dea apă boilor și apoi să-i bage în jug și cu un „Doamne ajută“, făcându-și și sfânta cruce, să plece la drum. Și așa a și făcut.

Drumul la oraș ducea întâiu printre holdele oamenilor, pe o cărare îngustă, numai

pentru un car, — două nu puteau merge lângă o altă, — un drumuleț al satului, nu prea bine îngrijit, pe care îl foloseau numai oamenii din sat, nime altul. Și era lung drumulețul acesta, cale de un ceas și jumătate cu carul cu boi, cari merg încet, când apoi, eșind din hotarul satului iai drumul țării, care duce deadreptul la oraș; iai șoseaua națională, bine îngrijită, bine pietruită, largă, de încăp patru-cinci cară unul lângă altul. Dar pe drumul țării sunt alte năcazuri pentru călătorii cu cară cu boi. Comunicația e mare pe drumul țării; pe el circulă multe trăsuri cu cai sprinteni și circulă multe automobile, și astfel badea Simion a trebuit să se dea jos din car când a ajuns la drumul mare și să stea tot pe lângă boi, ținând când pe unul, când pe altul de corn, ca să nu sparie boii și să tragă carul în vre-un șanț. Pentrucă atunci, când văd că stăpânul lor e lângă ei, nu se spărie boii de nimica.

După un drum de trei ceasuri, făcut pe șoseaua națională, a ajuns în fine badea Simion la marginea orașului; dar până a făcut acest drum, la multe s'a mai gândit și el, poate că numai așa, din simplă trecere de vreme, fără nici un gând păcătos. Intre altele s'a gândit și la aceea sau mai ales la aceea că de ce oare numai unii pot umbla cu automobile sau în trăsuri cu cai sprinteni și nu toți, de exemplu și el? De ce numai

unii pot să stee la orașe cât e ziua prin cafenele și alte localuri publice, și nu toți, prin urmare și el? Dacă alții au averi atât de mari de ce nu are și el, barem atâta cât i-ar trebui, că doară și el e tot așa făptură a lui Dumnezeu, ca și alții?

Când s'a văzut sosit în oraș, i-au sburat însă din cap toate aceste idei, chiar și după părerea sa, scrințite, — și acum a căutat să găsească un loc bun în piața de bucate pentru carul său, ca să poată scoate boii din jug și să le dea de mâncare. Dar nici nu a sosit bine în piața de bucate, și a și vândut grâul, pentrucă negustorii de bucate îl cunoșteau, știau că grâul lui e cel mai prima, i-au oferit deci un pret foarte bun pe el și târgul a fost încheiat. Badea Simion a plecat cu carul deadreptul la magazia negustorului, unde grâul a fost cântărit, apoi golit din saci și badea Simion a primit pentru grâu, ca contra-valoare, o legătură mărișoară de hârtii de bancă din cele mai mărișoare.

N'ar fi avut trebuință de ele, dar s'a bătut toba prin sat și a publicat și primarul la biserică, în Dumineca trecută, după sfânta liturgie, că în termin de opt zile tot natul are să-și plătească dările la perceptoria comunală, căci altcum îi vine execuția la casă. La casa lui badea Simion n'a fost încă execuția niciodată. Și nici nu va fi. Deaceea a vândut grâul, ca să plătească dările, car

ntei nu ştie încă la ce mărime se urcă în anul acesta şi se poate, că a dus grâu mai mult la oraş decum ar fi trebuit, şi a primit pentru grâu parale mai multe decum poate fi va trebui pentru plăţirea dărilor, dar nu face nimica, ce mai rămâne păstrează bine lelea Marina pe fundul lăzii ei.

Cu carul uşurat de grâu, dar cu punga plină de bani, badea Simion s'a dus la o cârciumă din marginea oraşului, unde trăgea ei totdeauna când venea la oraş; aci a desprins boii din jug, le-a dat de mâncare, a mâncat şi el din merindea pe care i-a dat-o de drum lelea Marina, a băut în cârciumă vre-o două-trei păhărele de vin şi apoi s'a pus jos, lângă carul său, în curtea cârciumei ca să se odihnească şi el puţin, până mănecă boii; dar l'a ajuns somnul. S'a întins pe iarbă şi a aşipit, iar în urmă a adormit cum se cade, a tras un somn bun şi a mai avut un vis foarte ciudat în somn.

Anume, a visat badea Simion, că a fost şi el la expoziţia, care se deschisese în una din zilele premergătoare în oraşul în care se afla şi, umblând din sală în sală, a văzut el acolo multe lucruri frumoase şi interesante, dar în urmă a intrat într'o sală, în care nu se afla alta decât saci plini, legaţi bine la gură şi plumbuiţi, saci aşezaţi în picioare dealungul păreşilor şi pe cari era pusă câte o tăbliţă, pe care era scris cuvântul „aur“,

S'a mirat badea Simion de atâta bogăție, de atâta aur, — pentrucă sacii erau nenumărați. Și mai mult s'a mirat însă când cineva, fără a putea fi văzut de badea Simion îi șopti la ureche: „la din sacii aceștia, care-ți place și pe care-l vei putea ridica și-l du cu tine, e al tău!”

Ispita era mare și omul e om, se lasă ispitit. Era bun creștin badea Simion, dar legea creștinească nu împiedecă pe nime să primească în cinste aceea ce ca cinste îi se ofere. S'a repezit deci la un sac și dă să-l ia în spate, dar de unde să-l poată ridica! Așa era de greu. N'a putut nici măcar să-l miște dela părete, fie și numai cu cât de puțin, chiar și numai cu un milimetru.

Cearcă la al doilea sac, — tot așa, la al treilea la fel; a luat dearândul toți sacii și nici pe unul nu l'a putut mișca dela loc, dar să-l fi putut ridica în spate, ca să-l ducă până la carul său. În fine însă a dat de un sac, pe care foarte ușor l-a luat în spate și a ieșit cu el din expoziție fără să fie împiedecat sau oprit de cineva. Afară însă, la stradă, a pus sacul jos, a tăiat legătura sacului cu briceagul și a căutat că vadă ce e în sac. Și ce era în sac?... Un plug, o grapă, o coasă, o sapă și o seceră. Tot unelte de gospodărie țărănească, dar mici, ca jucăriile de copii.

Era tocmă să scoată din gură o înjurătură bună, pentru această păcăleală nea-

șteptată, când badea Simion s'o deșteptat din somn. S'a frecat la ochi, a sărit în picioare și văzând că boii săi nu mai mâncă, ci rumegă, culcați lângă jugul lor, — i-a poftit și pe ei să se scoale, le-a dat apă, i-a prins în jug și a plecat spre casă, cu gândul tot la visul său cel ciudat.

Se înserase bine, când a sosit acasă badea Simion și după-ce și-a spălat de pe mâni și de pe obraz praful adunat pe drum s'a așezat la masa așternută de lelea Marina sub nucul cel mare din curte, căci era noapte cu lună și se vedea în curte ca ziua; au cinat bine toți casnicii, apoi copiii au fost trimiși la culcare și badea Simion a mai rămas la masă cu lelea Marina, căreia i-a povestit cele isprăvite în oraș, i-a predat banii spre păstrare și i-a spus și visul avut. — „Așa e, că e ciudat visul meu“, — zise badea Simion, pentru a încheia vorba. „De a-ș ști numai ce însemnătate are. Dar nu va avea nici o însemnătate. E vis ca toate visurile“.

— „Ba are, bărbate, — răspunse lelea Marina; căci fiecare vis își are tâlcul său. Eu mai că ți l-aș putea deslega, dacă mi-ai ști spune că în cursul zilei de astăzi tu la ce te-ai gândit“.

Și-i spuse badea Simion, că s'a gândit la aoușie mare, la bani mulți, la trăsură domnească, cu cai sprinteni, la automobil și la alte fleacuri.

— „Ei vezi, — zise lelea Marina, — deslegarea visului tău e făcută gata. Te-ai gândit la bogăție mare și Dumnezeu ți-a dat, în vis, saci plini de galbini, dar n'ai fost în stare să ridici în spate nici unul din ei. Aceea ce ai putut ridica și duce cu tine, au fost uneltele tale plugărești. Dar pentru tine și ele *sunt aur*, nimic alta. Cu ele muncești pământul și ce baie de aur mai bună ne trebuie decât pământul? El ne dă grâul, care e ca și soarele, porumbul, ca și aurul, vinul, tot de culoarea aurului; pământul ne dă de toate și toate pot fi prefăcute în bani, în aur. Visul tău înseamnă deci aceea, că țaranul are să fie mulțumit cu aceea ce e: *muncitor de pământ*, căci pământul îl hrănește pe el și vietele sale, și toate vietățile de pe lume“.

— „Na-ș fi crezut că ești așa de cuminte, Marino, — încheie vorba badea Simion, și trebuie să-ți spun că ai dreptate, ai toată dreptatea. Dar acum la culcare și mâne la coasă. Am văzut din depărtare livada noastră. Otava e mare și frumoasă. Mâne mă duc să o cosesc. Am nădejde să scoatem din livadă patru-cinci cară mari de otavă, — că-i așa de mare ca și fânul“.

Și s'a culcat badea Simion și a dormit bine, iar în ziua următoare și-a continuat meseria, cea mai frumoasă meserie, — a *plugăritului*.

T. V. PĂCĂȚIAN.

Când ceasul — bate treisprezece.

Visurile sunt înșelătoare, — așa ne spun medicii — și de aceea omul nu trebuie să le deie nici o atențiune. Ele sunt produse ale fantaziei, fiindcă, pe când celelalte părți ale corpului omenesc se odihnesc în cursul somnului, astfel dau naștere visurilor, cari uneori sunt plăcute, alteori foarte urâte, amăsurat gândurilor pe cari le-am avut înainte de culcare.

În general așa va fi cum spun medicii, dar fiindcă nici o regulă nu e fără excepțiune, — s'au întâmplat și la visuri destule cazuri, cari se abat dela regulă, au fost visuri, cari s'au împlinit întocmai, până în cele mai mici amănunte. Din multele cazuri

cunoscute voi înșira două, foarte grăitoare.

Astfel, cu ocaziunea marelui cutremur de pământ, întâmplat nu tocmai așa de mult, în Messina, oraș cu vreo 80.000 locuitori în Sicilia, o doamnă din înalta societate, care se afla într'un sanatoriu de nervi din acel oraș, a visat cu două săptămâni mai înainte toate amănunțele groazniciei catastrofe; a văzut în vis cum fugeau oamenii pe stradele orașului, ca să scape de primejdie și cum erau omorâți de alte case, cari se prăbușeau, va să zică, a văzut înainte întreaga trisăă tragedie, de care s'a înduioșat întreaga lume civilizată la timpul său: tragedia nimicirii orașului Messina, prin un puternic cutremur de pământ.

În dimineața următoare doamna și-a pus pe hârtie întregul vis, într'o scrisoare adresată regelui Italiei, pe

care visătoarea îl ruga din toată inima, să se deie ordin, ca orașul Messina să fie evacuat, toți locuitorii să fie mutați altundeva, pentru că în Messina *se va întâmpla în curând o mare nenorocire*. Medicii sanatorului n'au trimis însă scrisoarea la destinația ei, pentru că, ziceau ei, visul cocoanei e product al fantaziei ei, nimic alta.

Acelaș vis l'a avut doamna la opt zile, de nou, cu aceleași amănunte ca mai nainte și iarăș a scris regelui Italiei, să facă ceva, ca poporațiunea din Messina să fie scutită de marea primejdie, care o amenință, — dar nici scrisoarea aceasta nu a fost trimisă la destinație, din motivul, că e scrisă de o doamnă bolnavă de nervi. Peste opt zile apoi s'a întâmplat catastrofa, exact așa cum o visase în două rânduri doamna cea bolnavă:

un puternic cutremur de pământ a nimicit oraşul Messina în întregime, omorînd zeci de mii de oameni, iar scrisorile doamnei bolnave, adresate regelui Italiei, au fost găsite mai târziu şi din ele s'a putut constata, că visurile ei nu au fost înşelătoare, durere, şi că întocmai aşa s'a întâmplat nimicirea oraşului Messina, cum văzuse ea lucrurile în vis, de douăori.

Un alt caz de împlinire a visului, foarte înduioşător, e următorul.

Un preot reformat dintr'un oraşel de munte din Germania avea trei fete, dintre cari, cea mai mică, era cam debilă, de altcum însă foarte isteasă, bună şi ascultătoare. De multeori o ajungeau însă nişte amefeli, cari o fineau în nesimţire o bună bucată de vreme. Intr'o zi de vară, fata s'a dus în pădurea foarte apropiată de casa lor, s'a aşezat la umbra unui copac

mare, pe iarbă verde și a început să citească din cartea pe care o dusesese cu ea. Amețelile au ajuns-o însă în cursul șederii ei la umbra copacului și cei din casă abia într'un târziu au aflat-o, cu spatele rezimată de copac, dar în nesimțire. Au dus-o acasă și au așezat fata în pat, iar medicul chemat la patul bolnavei a constatat, că temperatura e cam urcată și că probabil se va desvolta o boală serioasă, dar că ce anume nu poate să spună până în ziua următoare. Deocamdată fata să rămână liniștită în pat.

A trecut noaptea și în ziua următoare tata fetei, preotul, foarte îngrijorat, s'a apropiat de patul fetei sale, pe care a găsit-o deșteptată din somn și la întrebarea, că cum se simțește, a răspuns fata următoarele:

— „Bine, foarte bine, tată dragă, mai că aş putea părăsi patul, dacă

nu ar fi spus medicul că nu am voie să mă scol din pat, până nu 'mi va da el aceasta permisiune. Dar să-ți spun ceva, tată. Am avut un vis ciudat, acum în zorile zilei, un vis, de care-mi vine să râd, când mă gândesc la el. Ascultă numai. O muiere bătrână s'a apropiat de patul meu și s'a uitat lungă vreme la mine. Eu o întreb, că cine e și ce vrea, iar ea îmi răspunde că e — *moartea*, și că a venit să mă ducă cu ea. Să bag bine seama: în noaptea în care ceasul dela turnul bisericii noastre va bate, *treisprezece*, — bagă și tu, tată, bine seama, nu *doisprezece*, ci *treisprezece*, — ea va din nou la patul meu și mă va lua cu ea! Așa-i că e ciudat visul meu, tată? "...

Preotul și-a mângăiat fata cum a putut, dar îngrijarea sa a devenit și mai mare. A trimis după un ceasor-

niciar și eu acesta împreună a examinai ciasornicul din turnul bisericii, convingându-se, că nu are nici cel mai mic defect, funcționează în cea mai bună regulă.

Peste zi medicul a venit în două rânduri la patul bolnavei, dar tot n'a putut constata nimica, decât numai o slăbire generală în organismul corpului fetei. Nu era deci nici un motiv de temere și îngrijorare. Dar cu toate asigurările medicului, preotul, tata fetei, avea o presimțire, că se întâmplă o nefericire în casa sa: visul fetei se va împlini. Deaceea nici nu s'a culcat, ci în noaptea aceea a stat strajă lângă patul fetei sale, care adormise de vreme.

A trecut vremea, încet, dar totuș a trecut. A bătut ceasul din turnul bisericii nouă, apoi zece, în urmă unsprezece și acum era aproape de

miezul nopții. Înainte de a începe ceasul să bată doisprezece, fata s'a deșteptat din somn și, speriată, s'a ridicat în pat, ținând capul în sus și văzând pe preotul, pe tatăl ei, lângă pat i-a zis :

— „A venit. E aici. Și acum bate ceasul treisprezece. Numără și tu tată“. În adevăr, ceasul a început să bată și numără și fata și tata fetei, cu glas tare: „unu... doi... trei... patru... cinci... șase... șapte... opt... nouă... zece... unsprezece... doisprezece... *treisprece...*“ și în momentul, în care a dat al *treisprezecelea* sunet, fata a căzut îndărăt pe perini, din pieptul ei a ieșit un oftat lung și moartă a fost. *Visul ei s'a împlinit!*

Nu e poveste aceea ce s'a spus aici, ci întâmplare adevărată, care a avut loc la anul 1767, în casa preotului reformat *I. T. Schmitt*, care în-

suși a descriș-o și a publicat-o în foii, la timpul său, în felul, cum a fost mai sus povestită.

Învățații din zilele acelea și-au bătut capul ca să deslege enigma aceasta, să stabilească ce legătură poate să fie între visul fetei bolnave și ceasul din turnul bisericii, care într'o anumită noapte nu s'a mulțumit cu douăsprezece sunete la miezul nopții, ci a trebuit să mai dea unul, pe al treisprezecelea, — dar nu au ajuns la nici un rezultat. A rămas un mister și întâmplarea aceasta adevărată, ca multe alte mistere din lume, pe cari mintea omenească, oricât de iscusită să fie, tot nu le poate deslega.

T. V. PĂCĂȚIAN.

BIBLIOTECA UNIV

0776 16. VI. 1928

CLUJ

Intemeiată la 1861 de marii metropoliți Andreiu Șaguna dela Sibiu și Alex. Sterea-Șuluțiu dela Blaj, de fruntașii neamului nostru de atunci: Tim. Cipariu, George Barițiu, Axente Severu, cav. I. Pușcariu, baron Vasile Pop, Dr. I. Rațiu, Iacob Bologa ș. a. cu scopul de a înainta cultura poporului român prin tipărire de cărți bune și folositoare, a înființat și va înființa și susținea biblioteci populare în fiecare comună, biblioteci regionale în fiecare centru de despărțământ și o bibliotecă mai mare centrală; a întemeiat și va întemeia și susținea muzee regionale în centrele despărțământelor, pe lângă un mare Muzeu Central; a ridicat și va ridica și susținea case naționale în toate comunele românești; a aranjat și va aranja expoziții etnografice (de porturi, de jocuri naționale etc.), de agricultură, de grădinărit, pomărit, de copii, industriale, artistice ș. a.; a ținut și va ține conferințe și prelegeri populare; a acordat și va acorda premii și burse (stipendii); a înființat și va înființa bănci populare, cooperative ș. a.; a instruit și va instrui pe analfabeți (pe ceie nu știu ceti și serie). „Asociațiunea” e împărțită în despărțăminte (cereuri), iar acestea în comune sau agenturi. 4 persoane pot face o agentură și cere prin directorul despărțământului o bibliotecă dela

Abonați publicațiile „Asociațiunii”
„TRANSILVANIA”

Cea mai veche revistă românească din Ardeal

Apare lunar.

Costul abonamentului anual:

pentru membrii „Asociațiunii” 100 Lei
pentru nemembri 200 Lei

Abonați-vă la „Biblioteca Poporală“.

Ultimii numeri conțin următoarele:

- Nr. 141. Dine Crăciunul, piesă de teatru pentru copii, în 2 acte de Elena C. Sporea.
- Nr. 142. Fapte de împlinit pentru întărirea și prosperitatea neamului.
- Nr. 143. „Grivei“, și alte povestiri, de Horia Petra-Petrescu.
- Nr. 144. Piatra credinței, povestire din viața poporului de Coriolan Brediceanu.
- Nr. 146. Pricinuitoarii boalelor (Bacteriile) de Ioan Pop-Câmpeanu Plantele de leac (medicale) de N.
- Nr. 147. Din poveștile lui Moș Toader și alte povestiri pentru popor. De Adam Boleu.
- Nr. 148. Un ceas de șezătoare poporală, material de Teodor D. Păcățian, Adam Boleu, Ioan Pop-Reteganul și Horia Petra-Petrescu.

Cea mai răspândită publicațiune poporală

„BIBLIOTECA POPORALĂ A ASOCIAȚIUNEI“

e îngrijită de secretarul literar al „Asociațiunei“
cu sprijinul celor mai buni seriiitori pentru popor.

Costul abonamentului anual:

pentru membrii „Asociațiunei“ 50 Lei
pentru nemembrii 70 Lei

Adresa: „ASOCIAȚIUNEA“ Sibiu, Strada Șaguna 6.